

Informácia zo semináru "Média a práva detí" -

Dňa 14.10.2003 sa v Bratislave konal seminár s názvom "Média a práva detí" , ktorý zorganizovala Rada pre vysielanie a retransmisiu v spolupráci so Slovenským výborom UNICEF, Výborom NR SR pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien a British Council v Bratislave.

Prednášajúci boli: Maisha Frost - PressWise Veľká Británia, Eleonora Bobáková - Kancelária RVR, Radoslav Kutaš - Kancelária RVR

Rada je orgánom verejnej správy, ktorého prvoradým poslaním je presadzovať záujmy verejnosti, pričom dohliada na dodržiavanie právnych predpisov upravujúcich vysielanie a retransmisiu a vykonáva štátnu správu v oblasti vysielania a retransmisie v rozsahu vymedzenom zákonom č. 308/2000 Z. z.

Deti sú špecifickou skupinou v rámci spoločnosti, ktorá je určená vekom. Vzhľadom na túto skutočnosť sú deti najviac ohrozenou skupinou, pretože majú len veľmi málo šanci presadzovať svoje práva osobne. Na jednej strane je to z dôvodu, že zodpovednosť za právne úkony v plnom rozsahu v našom právnom systéme človek nadobúda až plnoletosťou, na druhej strane je to postojom spoločnosti k deťom, ich neakceptovanie. Potreba uskutočnenia semináru bola odvodená z praxe, ktorá sa začala v slovenskom vysielaní uplatňovať, na ktorú mal reagovať obsah predmetného semináru so stanovenými témami:

Konvencia OSN o právach dieťaťa,
Média a práva detí,
Regulácia médií na Slovensku,
Deti ako obeť násillia,
Zobrazovanie a interviewovanie detí,
Hodnota správy vs. práva dieťaťa,
ochrana detí v spravodajstve,
Média a úloha novinárov v občianskej spoločnosti,
Regulácia vs. samoregulácia médií,
Žurnalistická etika.

Seminár bol primárne určený novinárom a redaktorom (reportérom), ktorí pracujú v elektronických médiách, hoci práve tých bolo naseminári žalostne málo.

Úlohou semináru bolo upozorniť na nutnosť akceptovania určitých hraníc pri tvorbe príspevkov, ktoré sa priamo či nepriamo dotýkajú detí a nájst' - spoločne s aktívne pracujúcimi ľuďmi v médiách - spoločensky únosné hranice, za ktoré nemôžu pri spracovávaní príspevku zájst'.

Deti nie sú objektom, bez svojich práv, o ktorých možno informovať bez ohľadu na možný negatívny dopad.

Snaha o určitú interaktívnu formu medzi prednášajúcimi a účastníkmi stroskotala na nízkej účasti novinárov a práve táto účasť bola obrazom reálneho postoja médií k problematike zobrazovania detí.

Ukázalo sa, že ide o tému, ktorá príliš nepáli médiá a že v našej spoločnosti nie je v

dostatočnej miere dieťa akceptované ako rovnocenný partner, ktorého všetky ľudské práva sa prirodzene rešpektujú, naopak tendencia médií je používať deti a ich osudy na zatraktívnenie vysielania a zdôvodňovať takéto zneužívanie detí právom verejnosti na informácie.

Tematicky bol seminár rozdelený podľa prednášajúcich, ktorí sa orientovali na určitý okruh otázok.

Aktívne pracujúca novinárka **Daily Expressu Maisha Frost je lektorkou PressWise, dobrovoľného združenia novinárov, ktoré vzniklo na ochranu "mediálnych obetí"**. PressWise zamestnáva novinárov, ktorí pracujú na prehlbovaní dialógu medzi mediálnymi odborníkmi, novinármi a verejnosťou o etickom novinárstve. Vďaka svojej aktívnej činnosti má PressWise vysokú reputáciu a čo viac, jeho činnosťou sa zvyrazňuje potreba žurnalizmu, ale etického. Maisha Frost vo svojom príspevku predstavila organizáciu PressWise, jej úlohu a opodstatnenie. V nadväznosti na to otvorila jadro problematiky, a to otázku sekundárnu viktimizáciu obetí - špeciálne detí, ktoré sú najzraniteľnejšie z tejto skupiny, ku ktorej dochádza bez ohľadu na to, či to vysielateľ chce alebo nechce spôsobiť. Preto apelovala na všetkých novinárov zúčastnených na seminári, že sú to práve oni, ktorí vytvárajú reportáže, komentáre, správy a príspevky, ktoré sa dotýkajú detí a že práve spôsobom spracovania takýchto tém majú šancu "nepotrestať" dieťa druhýkrát. Viackrát zvyraznila, že je veľkým novinárskym umením napísať, nakrútiť, zostrihať príbeh tak, aby sa na jednej strane splnila povinnosť pravdivo informovať verejnosť, ale za žiadnu cenu nie na úkor, čo len náznak identifikovania dieťaťa, ktoré by bolo zásahom do jeho práv a ktoré by mohlo zanechať určitú traumu. Zvýrazňujem "by mohlo", pretože táto oblasť je tak citlivá, že v prípade, ak k sekundárnej viktimizácii dôjde, zlyhali novinári ako ľudia, médiá a vysielatelia ako nositelia správy a navyše aj kontrolné orgány, ktoré sú zo zákona povinné dohliadať nad vysielaním. Zvlášť takéto orgány majú právomoc v prípadoch, keď zlyhá určitá selfregulácia. Maisha Frost sa snažila opísať problematiku na konkrétnych prípadoch, pričom si zvolila prípad sexuálne zneužitého dievčatka na ostrove Maurícius, ktoré sa stalo objektom reportáží a nikto si neuvedomil, aký dopad takáto publicita bude mať na dieťa, ktoré sa raz stane ženou a bude chcieť byť dobrou manželkou a matkou.

Práca senzáciechtivých novinárov bohužiaľ nie je odsúdená verejnosťou a preto treba vychovávať novinárov v duchu zodpovednosti za svoje príspevky.

Práve preto musia v spoločnosti fungovať aj regulačné orgány, ktorých úlohou je okrem iného aj povedať že tento príspevok bol dobrý, ale tento nie, pretože zasahuje svojim obsahom a spôsobom spracovania do ľudskej dôstojnosti, do základných práv a slobôd. A všetci si musia uvedomiť, že toto nie je cenzúrou, ale nevyhnutnosť vo vzťahu k pochopeniu novinárskej slobody a zodpovednosti za ňu. Druhý prípad spomenutý Maishou Frost bol prípad z Veľkej Británie, keď dve deti uniesli malé trojročné dieťa, ktoré ukameňovali. V tomto príbehu boli deti páchatelmi a nielen verejnosť, ale aj odborníci boli zhrození touto skutočnosťou. Čo mohli spôsobiť novinári týmto deťom - páchatelom neadekvátnou medializáciou a ich identifikáciou? Aké vysoké musí byť vedomie novinára o zodpovednosti za to, čo a akým spôsobom zverejní, aby nechal týchto v súčasnosti už dospelých ľudí žiť nový život s novou identitou? Maisha Frost

vystúpila ako aktívne píšuca novinárka a jej záver bol jednoznačný: Pokiaľ nefunguje selfregulácia v tejto oblasti, musí zasiahnuť orgán, ktorý má tú právomoc. Následky takýchto necitlivých príspevkov priamo zasahujú do života konkrétnych jednotlivcov a neprípustná je už možnosť sekundárnej viktimizácie. PhDr. Eleonóra Bobáková, zamestnankyňa RVR upozornila na rôzne úrovne regulácie. Primárne na reguláciu na základe zákona, koreguláciu na základe spolupráce zúčastnených subjektov a na samoreguláciu "priemyslu". Postavenie dieťaťa ako diváka je upravené jednak zákonnou reguláciou, ako aj na úrovni koregulácie Jednotným systémom označovania. Postavenie dieťaťa ako objektu nie je upravené na úrovni koregulácie vôbec a na úrovni zákonnej regulácie len z pohľadu ochrany ľudskej dôstojnosti všeobecne. Skutočnosť, že sa u nás všeobecne málo uplatňuje Dohovor o právach dieťaťa je zrejmý aj z neodôvodneného prisudzovania určitej obsolentnosti § 19 zákona č. 308/2000 Z. z. vo vzťahu jeho aplikácie na ochranu práv detí. Dr. Bobáková upozornila na dieťa ako na diváka, na dieťa, ktoré je subjektom a na ktoré vplýva odvysielaný obsah. V nadväznosti na túto premisu sprehľadnila právne normy, ktoré sa týkajú tejto oblasti. Upozornila na systém jednotného označovania programov a na jeho úlohu vo vzťahu média-diváci. Venovala sa jednej z dvojice oblastí, a to vzťahu dieťa ako recipient. Táto oblasť je v súčasnosti aspoň čiastočne upravená, čo však neznamená, že je bezproblémová a že v nej už nie je čo vylepšovať. Práve naopak a o to viac sa zvýraznila potreba úpravy vzťahu dieťa ako objekt. Mgr. Radoslav Kutaš, národný koordinátor Rady pre oblasť reklamy, sa venoval dieťaťu ako objektu, pričom upozornil aj na oblasť reklamy, ktorá sa týka aj tejto vekovej skupiny. Ukázal cestu použiteľnú pre spracovávanie spravodajských a publicistických reportáží práve porovnaním s presnejšie vymedzeným rámcom "použitia" detí v reklame. Vecný a systematicky prepracovaný príspevok bol doplnený o živú prezentáciu s ukážkami z praxe, ktorá umožňovala veľmi rýchlu orientáciu. Prezentovaný návod má tak možnosť dostať sa do povedomia novinárov a napomôcť k zlepšeniu ich práce. Upozornil na možnosť fungovania koregulácie len vo vzťahu na určitú kvalitu samoregulácie a prirovnal situáciu k Rade pre reklamu, ktorá je dobrovoľným združením. Vzhľadom na to, že oblasť reklamy je už rozpracovaná na určitej úrovni, je dobrým odrazovým mostíkom na to, ako začať riešiť problém zobrazovania detí aj v spravodajských a publicistických reláciách. Aj keď tieto oblasti sú diametrálne odlišné a vzťah k zobrazovanej osobe je vždy iný (pri reklame ide o dieťaťu určenú reklamu, alebo anonymné dieťa vystupujúce v reklame, čo môže spôsobiť snahu o napodobenie - ohrozené sú deti recipienti, pri reportáži, ktorá sa týka dieťaťa, ide o identifikáciu konkrétneho dieťaťa a ohrozené je primárne toto zobrazené, interviewované dieťa). Snaha o nájdenie konkrétneho riešenia sa stretla s veľkým ohlasom. Mgr. Kutaš upozornil na veľmi vágne ustanovenia "široko koncipovaného" novinárskeho kódexu, ktorý v súčasnosti už nespĺňa svoju funkciu a je potrebné ho zmeniť (upresniť). Vnútorne konflikty v novinárskom prostredí sa tak dostali do priameho stretu s potrebou zjednotiť sa na určitých princípoch, ktoré sú potrebné pre zabezpečenie etického žurnalizmu. Kódexy vysielateľov v tomto prípade tiež mlčia a ich prejavenie sa v praxi je minimálne. Načrtnutá situácia tak priamo pomenovala problém, ktorý má slovenský žurnalizmus, a to je nedostatočná samoregulácia. Na seminári vystúpila aj Mgr. Schusterová, psychologička, ktorá okrem iného pôsobí v združení "Pomoc obetiam násillia". Zvýraznila postavenie detí ako obetí, ktoré sú medializáciou sekundárne viktimizované. Upozornila na dopady takýchto necitlivých reportáží na deti, na nebezpečenstvo, ktoré môže

vzniknúť z prvotnej myšlienky pomôcť, upozornila na citlivosť oblasti a zároveň žiadala novinárov o veľmi opatrný prístup. Mgr. Schusterová prezentovala potrebu, že vo vzťahu k praxi, ktorá sa v našich médiách udomácňuje, sa bude musieť tejto oblasti venovať stále viac ľudí, a to nielen novinárov, psychológov, ale aj ľudí v orgánoch dozoru a vo vzťahu k ochrane práv detí aj tretí sektor. Z reakcií účastníkov bolo jasné jednoznačne pozitívne stanovisko k uskutočneniu takéhoto seminára, čím sa zvýraznila potreba nielen otvoriť túto tému, ale viesť o nej neustálu diskusiu, ktorá musí v prvom rade zabrániť možným negatívnym dopadom zle spracovaných príspevkov na konkrétnych ľuďoch - predovšetkým deti všetkých vekových kategórií. Aj napriek nedostatočnej účasti novinárov, pre ktorých bol tento seminár primárne pripravovaný, sa stal predpokladom pre rozvinutie kampane, ktorá by nielen vzdelávala novinárov a ľudí, ktorí sa zúčastňujú na vysielaní, vydávaní novín a časopisov, ale aj kampane, ktorá bude informovať ľudí o svojich právach, o zodpovednosti spoločnosti za zachovávanie a ochranu práv detí, ktoré sa nemôžu samé brániť. Z prejavenej záujmu zúčastnených bolo zreteľné, že si uvedomujú vážnosť témy a jej dopad na celú spoločnosť. Všetci prítomní si uvedomili potrebu ohľaduplného spracovávanía príspevkov týkajúcich sa detí a nikto zo zúčastnených by nechcel, aby sa jeho dieťa stalo mediálnym objektom, ktoré by zvyšovalo sledovanosť. Nízke zastúpenie novinárov na seminári svedčí o tom, že RVR je vnímaná ako "cenzorský" orgán, a nie ako orgán zriadený na ochranu slobody prejavu a ochranu pred nežiadúcimi prejavmi. Z tohto pohľadu treba kriticky vnímať absenciu PR stratégie Rady a potrebu získať si podporu aj tejto časti odbornej verejnosti. Na seminári bola zároveň predstavená publikácia, ktorú vydal UNICEF s názvom MÉDIÁ A PRÁVA DETÍ, praktické rady pre pracovníkov médií, ktorá by mohla byť tiež jedným z nástrojov na zlepšenie práce novinárov. Predmetná publikácia je priložená k listu a veríme, že bude vhodnou a užitočnou pomôckou pre redaktorov a moderátorov, ale aj pre vysielateľov. Aj keď seminár možno nenaplnil všetky očakávania, ktoré sa doň vkladali, vyplynuli z neho určité závery, ktoré možno zhrnúť do nasledovných bodov:- nevyhnutnosť ďalej intenzívne diskutovať o parciálnych problémoch médií pri aplikácii práva dieťaťa na súkromie, ľudskú dôstojnosť a spokojný rodinný život v protipóle k právu verejnosti na informácie - potreba neustáleho dialógu tak s verejnosťou, ako aj s odbornými kruhmi - zvýraznenie úlohy RVR, ktorá má zo zákona možnosť povedať: "Tento príspevok bol zle spracovaný a mohol ublížiť, sekundárne viktimizovať dieťa, odvysielaním tohto príspevku bol porušený zákon, a to bez ohľadu na pohnútku vysielateľa, pretože je objektívne zodpovedný za to, čo odvysielal." - potreba informovať o obsahu a záveroch seminára vysielateľov, aby sa tak zvýraznila aktivita RVR v oblasti ochrany práv detí v mediálnom prostredí- dôslednejšie kontrolovať vysielanie práve v tomto vzťahu, aby sa od začiatku zamedzovalo tendencii, ktorá nastáva v novinárskom prostredí, a to využiť dieťa ako objekt pre zvyšovanie svojej sledovanosti

Bratislava 15.decembra 2003

Valéria Agócs v.r.predsedníčka Rady pre vysielanie a retransmisiu

Príloha: Publikácia Média a práva detí